

Hvad gør du, når

KLIMA KRISEN KRADSER?

Vi kan ikke længere sidde klimaforandringerne overhørig, er de fleste af os efterhånden blevet enige om. Men hvad CO₂R vi så? Mød en kvinde, der bruger kunsten til at skabe eftertænksomhed i en smuk ramme, og familien, der har droppet alle flyrejser.

AF CHARLOTTE HOLST. FOTO: JACQUELINE FLURI

at tænke over, hvordan jeg kan bruge min stemme inden for mit felt til at skabe forandring.

Det forsøger hun nu med 14.000 papirblomster i lyserøde nuancer, som hænger ned fra Marmorkirkens store kuppel i København. Det lyserøde flor skal vække vores klimabevidsthed. Blomsterne minder om det væld af kirsebærblomster, der om foråret bjergtager os med deres skønhed. Men som også er en flygtig oplevelse.

– Papiret symboliserer skrøbeligheden og det forgængelige. De er smukke, når de er her, men de forsvinder meget hurtigt. Det samme med papir, som forgår og bliver krøllet. Man skal værne om det, ligesom vi skal værne om kloden, siger Veronica.

– Jeg elsker selv foråret. Den dér kraft i naturen. Tænk, hvis foråret forsvandt? Hvis vi bare fik sådan en gang vådt plask. Det ville være en katastrofe.

JORDEN SVARER IGEN

Selv føler Veronica sig ubehageligt til mode, når ekstremerne i vejret viser sig. Som i sommer, hvor alt var gulligt, udtørret og brændende varmt.

– Nogle vil sige, det var dejligt med den varme sommer – jeg følte mig ret utryg. Skal vi virkelig have ekstremer, før vi vågner op? Jeg har den her følelse af, at det er alvor nu, at tingene kan skride så hurtigt, og naturkatastrofer kan ramme os uden varsel, siger hun.

– Det lyder måske lidt langt ude, men jeg tænker, det er sådan, at Jorden reagerer på, hvor dårligt vi har behandlet den igennem lang tid. Den revner og svarer igen. Den er ligeglad med, om vi er konger, dronninger eller politikere. Vi er bare små mennesker, der bor på den.

Selve kunstprojektet har krævet omhu, nærvær og overtalelsesevner. Gennem syv måneder har Veronica været i gang i sit værksted på Østerbro. Her har frivillige hjulpet med det nænsomme arbejde med at klippe blomsterne. Men inden skulle Veronica overtale præsten i Marmorkirken.

– Først var han ikke super interesseret i at bruge sit kirkerum til det. Men det, at det ikke bare handlede om, at jeg skulle have et fedt sted at udstille, men at der faktisk er en mening med, at lige præcis kirken bliver brugt, betød, at aftalen kom på plads. Kirken repræsenterer den her søgen indad, og eftertænksomheden. Og når katastrofer sker, har vi brug for noget at tro på. Tro skaber håb om en bedre verden.

I første omgang håber Veronica at flytte →

KUNST FOR KLIMAET:

Veronicas lyserøde papirblomster skal vække klimabevidsthed

Veronica Hodges søn og hans bekymring for klimaet satte hende i gang med et spektakulært kunstprojekt. Et fint flor af skrøbelige lyserøde papirblomster skal få os til at tænke over alt det, vi gerne vil bevare og passe på.

Vi vil have elfly! Vi vil have elfly! Veronica Hodges' søn Elias gentager taktfast slagordene, da han kommer hjem efter en klimamarch i København. Det er Elias' bekymring for de store mængder plastik i verdenshavene, der har inspireret hende til kunstprojektet Cherish.

– Han blev ved med at tale om hvaler med plastik indeni, og ville ud og rydde op og

samle plastik ind sammen med sin ven.

Han er 10 år og vil gerne ændre verden, siger Veronica Hodges, der er uddannet scenograf og de seneste 10 år har arbejdet som papirkunstner. Elias' engagement inspirerer hende.

– Vi sidder her og venter på, at politikerne gør noget for at forhindre klimakatastrofer, men det går så langsomt. Så jeg er begyndt

Veronica Hodges, 46 år. Uddannet scenograf fra Danmarks Designskole; har arbejdet som papirkunstner siden 2008. Mor til tre børn på 12,10 og fire år; bor på Christianshavn.

OM CHERISH

- Kunstinstallationen består af 14.000 lyserøde papirblomster, der hænger ned fra kuplen i Frederiks Kirke (i daglig tale Marmorkirken)
- Kunstprojektet kører hen over efteråret og suppleres med events med andre kunstnere og oplægsholdere, hvor klima og bæredygtighed er omdrejningspunkt. **Cherish.dk**

→ holdninger. For vi kan gøre meget selv, siger hun.

– Jeg kan jo stille krav. Jeg gider ikke al den plastikemballage, mit frugt og grønt er pakket ind i, og jeg vil ikke købe rengøringsvampe med mikroplast i. Som forbrugere har vi meget magt, siger Veronica og illustrerer sin pointe med en historie, hun har læst.

– En flok engelske husmødre besluttede at tage sammen i supermarkedet. Al den plastikemballage, de ikke ville have, lagde de i en bunke på gulvet. Det var et tydeligt statement. Så må supermarkedet stille krav til deres leverandører, når forbrugere siger fra.

Med sin kunstinstitution håber Veronica Hodges først og fremmest at efterlade et positivt indtryk. Følelsen af, at det er muligt at handle. Dommedagsbasuner og fordømmelse tror hun ikke på.

– Åh, det er så anstrengende at være fordømmende ikke? Opgaven med at rydde op er jo så enorm, og hvornår stopper det så: Skal jeg derhen, hvor jeg har muldtoilet og kun spiser mælkebøtteblade? Vi skal ikke føle os forkerte over de goder, vi har. Men vi kan godt gribe i egen barm og livsstil og se på, hvad vi selv kan gøre, for at verden bliver god for os allesammen.

Hendes eget bidrag er at træffe bæredygtige forbrugervalg og fremstille skrøbelige papirblomster som en reminder.

– Vores børn overtager jo en lorteverden, fordi vi ikke har ryddet op og passet på kloden. Nu prøver jeg så at være på børnenes side – ja på vores alle sammens side – og skabe bevidsthed. Ikke fordi jeg tror, jeg alene kan ændre alverden. Men jeg tror, at hvis vi står sammen, kan vi løfte meget.

MAD OG MADSPILD

- Hver 4. voksne dansker (27 %) har det seneste år skåret ned på kød
- 1 ud af 5 (20 %) har en forventning om, at de om et år spiser mindre kød, end de gør i dag
- I 2011 spurgte Coop, om madspild og klimaforandringer hænger sammen. Det mente 27 %. I dag er tallet vokset til 43 %

KILDE: COOP ANALYSE, 2018

FAMILIE PÅ 4:

Nej tak til flyveture

Laura Bertram og hendes mand har besluttet ikke længere at rejse med fly. Det gjorde ondt. Særligt på Laura, der elsker at rejse. Men man kommer langt med tog, og det er nødvendigt, at vi lærer at begrænse os, mener hun.

Laura Bertram har rejst meget i Latinamerika. Mexico, Ecuador, Bolivia. Hun elsker det fremmede. Trods det har hun – med sin mand Tobias Bang som drivkraft – besluttet ikke at flyve de næste fem år, og aldrig mere til destinationer, der kan nås på anden måde.

– Aftalen er, at vi må tage én rejse til Latinamerika engang i fremtiden for at se, hvor jeg har boet. Jeg havde brug for en lille åbning, så det ikke var definitivt. Men lad os nu se, om behovet er der til den tid, siger Laura.

Tobias har gennem flere år argumenteret for, at familien skulle stoppe med de beskidte flyrejser. Dystre overskrifter, stærkt bekymrede forskere og stadig mere ekstremt vejr har også påvirket Laura. Så en dag i foråret – efter års overvejelser – var hun afklaret.

– Det slog mig pludselig så stærkt. Jeg følger jo også med. Jeg hører, at vi nu har passeret grænsen for at kunne nå klimamålene, og ser nyheder om, hvor mange meter vandstanden vil stige ... Det her er ikke dommedagsprofetier. De taler om en virkelig fremtid.

Laura bremser ikke den globale opvarmning ved at bringe sit personlige offer. Det er hun helt bevidst om.

– Ja, du kan spørge. Hvad hjælper det, at

vores familie stopper med at flyve? Ingenting. Men det her handler primært om, hvilke forbilleder vi vil være for vores børn.

muligheder og tage alt, hvad vi kan få. Hvem fanden vil ikke bare have det hele, hvis man kan? Vi er jo dér, hvor éns børn skal have

”Hvad hjælper det, at vores familie stopper med at flyve? Ingenting. Men det her handler primært om, hvilke forbilleder vi vil være for vores børn”

For om årtier, når voldsommere konsekvenser af den globale opvarmning viser sig, kan hun fortælle Sigurd og Sonia, hvad hun gjorde. Det har været afgørende for hendes valg. – Det offer, jeg tager nu, er jo intet i forhold til, hvordan det vil være at stå om 30 år og erkende over for mine børn, at vi skam godt vidste det, men intet gjorde.

Laura peger på, at det også handler om vanebrud og om at lære børnene en anderledes livsstil, hvis de og deres børn skal have en beboelig klode.

– Vi må give vores vores børn andre vaner end dem, vi selv har som generation. For os er det jo nærmest en synd ikke at jage alle

været Jordan rundt, før de er fyldt 10 år. Det er nødvendigt, at vi lærer at begrænse os.

LYKKELIG AF FORBRUG?

Familien Bertram Bang bor i en villalejlighed i Vanløse. Tobias og Laura er akademikere. Mennesker med gode job og råd til at rejse, men også overskud til at være klimabevidste. – Ja, jeg ved godt, at jeg sidder her som veluddannet og med en god løn, og at det ofte er mit segment, der overvejer det her og tager beslutningerne om at leve klimavenligt. Hvordan man får hele holdet med, ved jeg ikke, siger Laura, hvis grønne hverdagsvalg har ligget ligefor.

– Jeg har sklerose og lever efter en stram kostplan, så vi får kun kød to gange om ugen og aldrig oksekød, for det kan jeg ikke tåle. Vi har heller ikke bil, selv om vi begge har kørekort, for ingen af os bryder os om at køre, siger Laura, der også har nedsat sit forbrug af tøj. Det seneste halvandet år har hun stort set kun købt brugt.

– Behøver jeg alt det tøj? Nej. Vi har heller ikke plads i skabet. Jeg er stoppet med at gå i butikker og kigge på nettet. Du bliver ikke fristet, hvis du ikke leder. Det har faktisk ikke været så svært, siger Laura, der i stedet bruger tiden på at sy selv.

– Det har jeg så til gengæld gjort så meget, at jeg måske snart skal lære at begrænse det, griner hun og siger, at tankeløse forbrugsvaner og unødvendig overflod giver hende en dårlig smag i munden.

– Jeg har ikke lyst til at være et menneske, der bliver lykkelig af at forbruge. At alt det, →

FLY, KØD OG T-SHIRTS

- 1 biltur til Barcelona for 4 personer = 660 kilo CO₂
- 1 flytur til Rom for 4 personer = 3.200 kilo CO₂
- På 1 returrejse til Thailand kan man udlede op imod 5.000 kilo – altså 5 ton – CO₂ pr. person
- Produktionen af så lidt som 44 gram oksekød har samme effekt på klimaet som produktionen af 50 løg
- Oksekød er 8 gange værre for klimaet end kylling og laks
- Ny T-shirt: 11 kilo CO₂
- Brugt T-shirt: 0 kilo CO₂

KILDE: CONCITO

→ der skal give mig en identitet, er det, jeg kan købe mig til, siger Laura.

NYE MULIGHEDER

Det handler om at stoppe op og turde være langsom, gøre noget mindre og være mere til stede i det, vi gør, siger Laura. Nu drømmer hun om andre typer eventyr.

– Der er et utal af muligheder. Hvorfor skal man på *getaways* til London og Barcelona hele tiden? Jeg vil gerne se Lund, Aarhus, Hamborg, Lübeck ... der er så mange skønne steder, du kan nå med tog på kort tid for en weekend. Og skal vi så længere væk, må det blive i ferier, for vi kommer til at rejse langsomt, siger Laura.

Hun har fået få positive tilkendegivelser fra nogle, der gerne vil gøre det samme. Men oftest møder hun tavshed. Hun føler, det er en svær balancegang. For på den ene side vil hun ikke optræde som *klimapredikant* eller fremstå som hellig. Noget, man meget let kommer til, siger hun. På den anden side, så VIL hun fortælle om sin beslutning, så alle hører det.

– Det her med at droppe flyvning har været en virkelig svær beslutning for mig. Derfor tier jeg ikke. Folk skal vide det. Men der er faktisk samtaler, jeg har lyst til at undgå, med mennesker jeg holder af og respekterer. Folk, der flyver løs og fortæller om alle deres rejser. Det får mig til at tænke: Hvorfor skal I dog igen om på den anden side af Jorden, når I lige har været af sted?

MED TOG TIL BALKAN

Laura, Tobias, Sigurd og Sonia skal nu selv til

Laura Bertram og Tobias Bang bor med deres to børn, Sonia på ni år og Sigurd på syv, i en villalejlighed i Vanløse. Laura underviser på hf, og Tobias er gymnasielærer.

at rejse langsomt. For eksempel når de skal til Færøerne og besøge Tobias' familie.

– Ja, det er meget besværligt. Færgen sejler fra Hirtshals, og vi har jo ingen bil. Derfor tager det halvandet døgn, og det skulle vist være noget af en rulletur.

Men sådan bliver det. Hun og Tobias har søgt orlov i tre måneder til næste efterår, og så skal de på en længere tur alle fire. Med tog. Lige nu ser det ud til at blive østpå. – Vores skitse hedder Balkan. Måske en udvidet tur, hvor vi tager Grækenland og Rumænien med. Det kunne også være Georgien. Nu, mens vi sidder og planlægger, synes jeg, verden er fuld af muligheder. Måske får hun slet ikke brug for sin lille åbning om at måtte flyve til Latinamerika engang i fremtiden.

– Det kan være, de her år giver mig et andet blik. I hvert fald indoktrinerer jeg gerne mine børn med, hvad der er rigtigt og forkert, og der er ingen udefrakommende, der skal komme og sige, at det er bedre at holde ferie i Thailand end at tage en togrejse til Toscana.

EKSPERT:

Kødspisere bliver en minoritet

Efterspørgslen på klimavenlige produkter stiger, og om 15 år vil vi se flere vegetarer og *fleksitarer* end kødspisere.

En brændende varm sommer, et lunt efterår, hyppige skybrud og heftige skovbrande. Vejret opfører sig mere ekstremt, og klimaet er kommet på dagsordenen i en grad, der får stadig flere familier til at træffe grønne valg. Det siger Tania Ellis, der er foredragsholder, global trendspotter, og

– Der dukker stadig flere virksomheder med bæredygtighedskoncepter op, hvor du eksempelvis kan leje økologisk babytøj på en abonnementsordning eller købe overskudsmad. Og du kan finde masser af vegetarretter i supermarkedet. Det er ikke bare iværksættere, der har fået en løs idé. Der er

eksempelvis tydeligt i ændrede madvaner, hvor gruppen af vegetarer og fleksitarer – altså folk, der en sjælden gang imellem spiser kød – vokser.

– I dag er der en stærkt stigende tendens til at spise vegetarisk og enten fjerne eller reducere kødforbruget. Om 15-20 år vil hardcore kødspisere – i nogle kredse – være i mindretal og i kategori med rygere, mener Tania Ellis.

Om grønne forbrugere vil stoppe med at flyve, er hun mere skeptisk over for.

– Hånden på hjertet, så tror jeg ikke, det når så kritisk en masse, at rejsebranchen vil kunne mærke det. Til gengæld tror jeg, mange vil vælge de forskellige afladsordninger, flyselskaber har, hvor du kan kompensere for dit CO₂-aftryk, siger hun.

Man kan eksempelvis donere til organisationer, som planter træer eller erstatter sort energi med grøn, for det, man udleder på flyreisen. Tania Ellis erkender, at bæredygtighedsbølgen primært har ramt det veludannede segment i de største byer. Men det vil brede sig, siger hun.

– Økologi startede også som et cityfænomen, men i dag er økologien trukket ud i landet. Vi vil se det samme med den bæredygtige livsstil.

”Om 15-20 år vil hardcore kødspisere – i nogle kredse – være i mindretal og i kategori med rygere”

som rådgiver virksomheder om bæredygtig forretningsudvikling.

– Konsekvenserne er tydelige for enhver nu. Vi kan ikke sidde det overhørig længere og begynder at få denne her *sense of urgency* – følelsen af, at det haster, siger hun.

Hun fremhæver kampagnen *Earth Overshoot Day* som er en årlig måling af, hvornår vi har opbrugt jordens ressourcer.

– Den dato flytter sig hele tiden i den forkerte retning. Sådan noget er med til at skabe en fornemmelse af, at vi må handle. At det er NU.

REEL EFTERSPØRGSEL

Klima og miljø er rykket op som et væsentligere område for vælgerne, viser flere undersøgelser, og følelsen af, at det er alvor, afspejler sig også tydeligt i vores krav og valg som forbrugere, siger Tania Ellis.

en reel efterspørgsel hos forbrugerne, siger Tania Ellis, der også peger på sundhedsfaktoren som væsentlig for de grønne valg.

I takt med at alvoren går op for os, ændres også vores billede af, hvad en overskudsfamilie er. I dag er det i stigende grad dem, der dyrker det nære, det lokale og det grønne, og som tager afstand fra prangende overflod og skødesløs CO₂-udledning.

– Der er sket en markant ændring. Gennem 80'erne og 90'erne var det jo i den grad det materielle, der var i fokus. Det var smart at køre stor Hummer i indre by, sende diesellugt ud i gaderne og spise store røde bøffer. I dag er det kikset.

Tania Ellis peger på, at stræben efter materielle goder er ved at blive afløst af en værnen om det immaterielle, hvor værdier som nærhed, omtanke og grønne valg er i centrum. De bæredygtige valg afspejles

FRA 17 TIL 2 TON CO₂

- De rigeste folkeslag – såsom os her i Danmark – er de største CO₂-udledere
- Hver dansker udleder i gennemsnit 17 ton CO₂ om året via forbrug af energi, mad, rejser, produkter og serviceydelser
- Til sammenligning er verdensgennemsnittet 8 ton, og andre lande udleder følgende: Tyskland 16, Sverige 14, Rusland 11, Tyrkiet 7, og Kina 6
- Inden 2050 skal dette CO₂-aftryk være nedbragt til mindst 2 ton pr. person, hvis vi skal holde den globale temperaturstigning på max 2° C

KILDER: CONCITO/THE GLOBAL RESOURCE FOOTPRINT OF NATIONS

Tania Ellis er foredragsholder, global trendspotter og rådgiver virksomheder om bæredygtig forretningsudvikling.